

Isaszeg,
Református templom,
2007. április 5. 18 óra

**Igen Tisztelt Nagykövet Asszony!
Tisztelt Ünneplő Gyülekezet!
Nagytiszteletű Bajúsz Árpád Lelkész Úr!
Tisztelt Polgármester Úr!
Kedves Lengyel Vendégek
Kedves Határon Túli Magyar Vendégek
Tisztelt Hölgyeim és Uraim!**

2006. március 24-én a győri Bem József téren Sólyom László magyar és Lech Kaczyński lengyel köztársasági elnök ünnepélyesen felavatta a Magyar-lengyel Barátság Emlékművét. Az emlékmű két hófehér tölgyet ábrázol, ez a két népet összekötő emlékezet és barátság monumentális, ám szívet melengető képe. Az emlékmű talapzatán egy 1849-ből származó idézet olvasható Stanisław Worcell lengyel írótól: „...*Magyarország és Lengyelország két örökéletű tölgy, melyek külön törzset növesztenek, de gyökereik a föld alatt messzefutnak, összekapcsolódnak és láthatatlanul egybefonódtak. Ezért egyiknek léte és erőteljessége a másik életének és egészségének feltétele.*”

Tisztelt Hallgatóim!

Emlékeznek még Wysocki tábornok 1849. augusztusában kiadott – tavaly április 5-én idézett - kiáltványára? „*Veletek harcoltunk, magatok is tudjátok, nem zsoldosok gyanánt, nem személyes vagy önző érdekből, hanem egyedül azon reményben, hogy a ti szabadságtok kivívása, s abban a mi részvételünk alapját képezik a további harcnak, mely életünk szakadatlan célja: harc Lengyelország függetlenségéért, mely nélkül Magyarország függetlensége sem fenn nem tartható, sem célhoz nem vezet.*”

A három részre osztott Lengyelország népének függetlenség iránti olthatatlan vágya jelenik meg Alojzy Feliński 1816-ban írt, Isten ki Lengyelhont (Boże coś Polskę) kezdetű népszerű versében, amely ma is a lengyel katolikusok himnusza:

*Isten, ki Lengyelhont sok századéven
övezted fénnel és dicső karoddal.
Megvédted őt a számtalan veszélyen,
s ő bátran küzdött az ostromló bajjal.
Szent oltárodnál térden állva kérünk,
szabad hazánkat add, ó, vissza nekünk!*

*Te védtél minket, ó ne hagyj el, Isten!
Midőn jogáért küzd remélve néped,
lát a világ, és tudja, milyen híven
áldoztunk mindent, vagyont, vért és éltet.
Szent oltárodnál térden állva kérünk,
szabad hazánkat add, ó, vissza nekünk!*

Ez a sok versszakos gyönyörű, de végig kielégítetlen dallamú vers, ének, vagy imádság volt a himnusza az Oroszország, Poroszország és Ausztria által három részre osztott, függetlenségétől és államiságától 150 éven át megfosztott lengyelségnek. Az ének refrénje megrázóan mutatja be a katolikus lengyel nép tragédiáját, de Istenben vetett hitét is:

**„- przed Twe oltarze zanosim błaganie:
Ojczyznę wolną pobłogosław, Panie!”**

**„Szent oltárodnál térden állva kérünk,
szabad hazánkat add, ó, vissza nekünk!”**

A XIX. században a magyar diákok Jan Kamiński lengyel költő elmagyarosodott költeményét, a „Búsul a lengyel hona állapotján...” kezdetű, népszerű dalt énekelték. Ennek refrénje nem könyörgést tartalmaz, hanem a lengyelség lelkiállapotát és rendületlen elszántságát mutatja be:

*Búsul a lengyel hona állapotján,
mert Poniatovszky nincsen a csatáján;
kesereg a vajda és az egész pórság;
zokogva kiáltja: **oda a szabadság!***

*A német arany és ezüst után sóhajt,
a portugallus finom gyapjat óhajt,
a magyar jobb létért, az olasz hitéért:
egyedül a lengyel küzd a szabadságért.*

*A török szultán szereti szerailját,
a porosz büszkén nézi katonáját:
a hiú francia csak hírért csatázik,
egyedül a lengyel szabadságra vágyik.*

*Az angol kincsel terheli hajóját,
az orosz fonja durva kancsukáját;
a spanyol bámulja hajdani nagyságát,
csak a lengyel érzi veszített szabadságát.*

*A gyáva illyr bálványozza lányát,
A szász olvassa gyapjújának számát;
A szegény bajornak sör a boldogsága,
Hej! nincs a lengyelnek kívánt szabadsága.*

A lengyel légióknak született egy külön magyarországi dala is. Ezt Antoni Langie írta, aki egyébként az erdélyi lengyel légióban harcolt. A szöveg magyar változata Sárosy Gyula fordításában maradt fenn:

A Lengyel légió dala

*Talpra nép! A Tátra megett,
Védni a magyart siessünk,
menjünk a közellenségre,
együtt víjjunk, együtt essünk.*

***Ha mi vállat vállhoz vetünk,
ketten együtt nem veszhetünk.***

*A magyarnak híre régi,
Fénylik a történet lapján;
A lengyelt is látta vívni
már a német néhanapján.*

***Ha mi vállat vállhoz vetünk,
Ketten együtt nem veszhetünk.***

*Nagy az ellen számra nézve:
De nagyobb a lélek köztünk.
Nem kérjük mi: hányan vannak?
Megszámláljuk majd ha győztünk.*

***Ha mi vállat vállhoz vetünk,
Ketten együtt nem veszhetünk.***

*Trónján reszketend a zsarnok,
ha mi a Magyarral tartunk;
lehullnak a szolgálancok,
s megjön, amit rég óhajtunk.*

***Ha mi vállat vállhoz vetünk,
ketten együtt nem veszhetünk.***

*Fel hát nép! A Tátra megett
a fehér sas már felszálla.
Egy a lengyel a magyarral;
a világ őt hadd csodálja!*

***Együtt kell nekünk küzdenünk,
Szabaddá csak így lehetünk.***

A Lengyel légió dala refrénjével kapcsolatban szeretném emlékeztetni Tisztelt Hallgatóimat a község háza falán található lengyel emléktábla szövegére:

„Az 1849 április 6-i győzelmes isaszegi csatában a magyar honvédekkel **vállvetve** harcoló WYSOCKI JÓZSEF vezette hős lengyel légió emlékére 1972. szeptember 24. Isaszeg lakossága.”

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

A tavaszi hadjáratban a lengyel légió a magyar haderő egyik legkiválóbb hadosztályába nyert beosztást. E hadosztály parancsnoka József Wysocki volt.

Mint tudjuk az isaszegi csata április 6-án, nagypénteken kora délután kezdődött. A Wysocki hadosztály a jobbszárnyon nyomult előre, anélkül, hogy a környező szőlődombokat és erdőségeket megszállta volna. Damjanich tábornok a Gödöllő elfoglalására indított Gáspár ezredesben bízva, nem tett ezzel kapcsolatban semmiféle intézkedést. A mulasztását Schlik tábornok azonnal kihasználta. Damjanich, hogy mentse, ami menthető, parancsot adott Wysockinak, hogy azonnal szállja meg a szőlődombok közelében húzódó erdőséget. Wysocki nyolc zászlóaljra becsülte az osztrákoknak az erdőt megszálló erejét. **A Lengyel légió, szokásához híven, (és ahogy az a Lengyel légió dala harmadik versszakában is szerepel!) nem nézett se jobbra, se balra, hanem rárontott az egyik osztrák zászlóaljra, és azt maga előtt űzve tört előre.** A Wysocki hadosztályához tartozó Wasa-zászlóaljat eközben nemcsak hogy feltartóztatta a túlerő, hanem meghátrálásra is kényszerítette. Wysocki látva a fenyegető veszélyt, erősítésért sietett, élére állt az első jobb zászlóaljnak, s az erdőbe nyomult velük. „Olykor néhány lépés távolságról lőttünk egymásra” – emlékezik vissza a rohamokban részt vett Miłkowski Zygmunt főhadnagy -, „itt is, ott is szuronnal estek egymásnak az összetalálkozott hadsorok. Ebben az erdőben közülünk és az osztrákok közül is sűrűn hullottak az emberek. Heves és makacs harcot vívtunk.”

Hogy miért kellett az erdőt mindenáron tartani, arra Wysocki világít rá emlékirataiban: A Wasa (zászlóalj) már jókora teret föladott, s ha az osztrákok még pár lépést tehetnének előre, **lovasságunk és tüzérségünk jobbszárnyára is rátörhetnének**, s minden biztonnal **zsákmányul ejtenék ágyúinkat** és egész jobbszárnyunkat visszaszorítanák. A magammal hozott zászlóaljra mutattam. Nekibátorodott katonáim ismét előretörnek, és visszaszorították az osztrákokat. Amikor így apránként egyre nagyobb tért nyerünk, **felfedeztem a lengyel légiót, amely példás nyugalommal és töretlen rendben mindvégig megtartotta állását.** **Volt idő, amikor a csatatérnek ezt a pontját valóban egyedül a lengyel légió védte. Áldozatkészségét vesztésegei is jelzik. Joachim Szyz negyven főre teszi a légió halottainak és sebsültjeinek számát.**

Erre a hősi helytállásra emlékezteti az utókort református templomunk, a szabadságtörekvések emléktemploma, homlokzatán található emléktábla:

„A magyar nép szabadságharcában 1849. április 6-án WYSOCKI JÓZSEF vezérletével a Lengyel légió a túlerővel támadó ellenséggel szemben, ezen a helyen védelmezte a magyar tüzérség álláshelyét a küzdelem győzelmes befejezéséig. A csatában életüket vesztett lengyel hősök emlékére állította 1972. szeptember 24-én Isaszeg lakossága.”

A Wysocki tábornok és a Lengyel légió emlékére elhelyezett táblákkal kapcsolatban szeretném elmondani: néhai Szathmáry Zoltán az isaszegi falumúzeum alapítója és akkori vezetője, a „Magyar-lengyel történelmi napok” szervezője bizony történelmi és irodalomtörténeti szakszerűséggel fogalmazta meg a táblák szövegét, amelyek Varsóban készültek el és a lengyel kormány ajándékként érkeztek Isaszegre.

Tisztelt Hallgatóim!

A fáradt magyar hadseregnek főként azért kellett lemondania az ellenség határozott üldözéséről, mert a még másnap is égő Királyerdőn átvezető úton lehetetlen volt lőszerrel ellátni.

„Egész nap Gödöllőn pihentünk – emlékezik vissza Wysocki, majd rátér a hadjárat talán legfelemelőbb pillanatának ismertetésére. – Másnap a hadsereg elvonult Kossuth előtt, aki a főhadiszállásra érkezett. A díszszemle során a vezérkari tisztek karéjában álló Kossuth könnyed kalapemeléssel köszöntötte az elmasírozó zászlóaljokat és lovasszázadokat. **Amikor azonban az én hadosztályom zászlóaljai köveztek, a lengyel légióval és a dzsidásokkal egyetemben, levette a kalapját, s azt leeresztett kezében tartva, fedetlen fővel várta be elvonulásukat.**”

**Igen Tisztelt Nagykövet Asszony!
Tisztelt Ünneplő Gyülekezet!
Kedves Vendégek!**

Befejezésül a bevezetőben említett magyar-lengyel emlékmű Győrben tartott avató ünnepsége után elfogadott nyilatkozatból szeretnék idézni: *„A lengyel és a magyar nép ezeréves történelme és barátsága egyedülálló Európában. Népeink élő emlékművekként példát nyújtanak hősiességből és a szabadságszeretetből. A XXI. században új fejezet nyílt azzal, hogy Lengyelország és Magyarország az Európai Unió tagja lett. Múltunk és jövőnk kötelez bennünket – lengyeleket és magyarokat – arra, hogy legkiválóbb honfitársaink által írt közös történelmünket és barátságunkat megőrizzük, ápoljuk és átadjuk a következő nemzedékeknek.*”

Köszönöm megtisztelő figyelmüket!

Dr. Dürr Sándor
Múzeumbarátok Köre, Isaszeg

Felhasznált irodalom:

Włodzimierz Muś: Józef Wysocki a magyarországi hadjáratban 1848-49. Lengyel Kultúra Budapest, 1972.

Együtt a szabadságért 1848-1849 Wysocki tábornok emlékiratai. Fordította: Kovács István Zrínyi Kiadó Budapest, 1994.

Kovács István: A légió. Kozmosz Könyvek, Budapest, 1989.